

Učiteljski Glas

Glasiilo „Saveza dalmatinskih učitelja“

Vlasnik i izdavaatelj
„Savez dalmatinskih učitelja“.

Hrvatska tiskara Dr. Krstelj i drug
u Šibeniku.

Urednik:
Dinko Sirovica.

Izlazi na 15. svakoga mjeseca. Zapada 4 K na godinu. Učiteljski pripravnici i pripravnice dobivaju ga na pol cijene. Novci se šalju PETRU RADMILOVIĆU, učitelju i blagajniku „Saveza dalmatinskih učitelja“ u Spljetu, a članci i dopisi uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju.

Na rad u narod!*

Taj se poklik čuje često u novije doba osobito u slovenskom i češkom učiteljstvu. Češko je učiteljstvo hrabar i neustrašiv narodni borac. Da nije ono takvo, da ono ne sudjeluje u kulturnim, gospodarskim i ostalim borbama češkoga naroda, češki se narod ne bi mogao kulturno i ekonomski uspeti tako visoko, kako danas stoji. U slavu češkoga naroda gori i učiteljsko srce. Na učiteljskom kongresu u Pragu raspravljalo se i o narodnom uzgoju, koji se proteže daleko izvan škole, i koji se ne svršava u školi, nego se nastavlja kroz sav život. U tom narodnom uzgoju u životu treba da učestvuje sva inteligencija, a osobito učiteljstvo počevši od narodnog učitelja, pa do učenjaka na sveučilištu. Narodni učitelj ne samo da uzgaja narod u narodnom duhu nego ga i sprema i potiče u narodni boj i s njim se bori u prvim redovima. Tako misli napredno i praktično češko učiteljstvo, a tako ono i radi.

Svijesno i vrlo požrtvovno slovensko učiteljstvo raspravljalo je prošavše godine u Radovljici pitanje: „Na delo med ljudstvo“, i to s velikim zanimanjem i jednodušnošću. O pitanju je izvješćivao vrli i idealni slovenski učitelj i pisac Antun Pesek, a po želji skupštine štampao je svoju krasnu raspravu pod imenom „Na delo med ljudstvo“.

Na skupštini „Saveze“ u Gorici ove godine reče dr. Tuma: „Učinite u školi minimum od onoga, što vam nalažu propisi, a maksimum od onoga, što vam traži duša i srce“. Tu se misli i onaj rad izvan škole, koji je isto tako znamenit kao školski.

I u hrvatskom učiteljstvu dizao se taj glas stotinu puta. Dizali su ga sami učitelji, ali mu se i djelom odazivali. U selima, a osobito u manjim gradovima,

* Prenašamo rado ovaj članak, jer se može lijepo primijeniti našim prilikama.

bili su učitelji u kulturnim i humanitarnim društvima vazda među prvim radnicima i borcima, a čestoput baš i prvi. Tako je i danas. Gdje se „obnaša“ kakva čast, tamo ti se tura ili kakav kapitalista ili čovjek od veće vlasti i višega položaja, a gdje treba znoja, rada, truda, žrtava i sposobnosti, tamo vidimo učitelja. Onaj, koji sam najmanje ima, najviše radi za druge. To je upravo ono, čim se hrvatsko učiteljstvo među svim staležima tako odlikuje, i što mu u narodu najviše diže ugled. To je krasno! To diže učitelju ponos, pa mora da mu je milo, što je učitelj.

Ali dogodilo se nešto, što nam nije milo, pače nam je vrlo žao, jer se to dogodilo. Jedno učiteljsko društvo izjavilo je Savezu nepovjerenje te je htjelo, da to isto učini i skupština Saveza, dakle čitavo učiteljstvo. To društvo istim mahom osudilo je i javnost — a to je vrlo širok pojam — koja s punim pravom očekuje i traži od učitelja, da radi i izvan škole na kulturnome polju onako, kako to radi češko, slovensko i hrvatsko učiteljstvo. Kako da javnost, a to je štampa, društvo, sav narod, ne apeluje u svojim teškim prilikama na učiteljstvo koje je sposobno i voljno da mu pomaže, kad mu odmažu oni, koji su prvi pozvani da mu služe?! Na koga da se javnost obraća, nego na učiteljstvo, koje je narodu najbliže, koje mu je bilo uvijek vjerno i komu su narodni interesi nada sve, na koga?! A to je upravo na diku našem učiteljstvu.

Znam, da učitelja mogu ogorčiti njegove nesregijene prilike, ali on treba da ima toliko moralne snage, toliko patriotizma i toliko narodne svijesti, da se povрати na svoju idealnu visinu. Sve je to razumljivo. Znam, da se teško otresti se takve ogorčenosti, osobito ako se nagje čovjek, koji poput demona neumorno uspiruje to ogorčenje, da tako naškodi ugledu učiteljstva i narodu, a da posluži sebi i narodnim zlotvorima. Sve je

to razumljivo, i sve se to može oprostiti, ali je željeti, da se to nigda više ne dogodi. Budimo jaki, tražimo odlučno svoja prava, ne dajmo se ponizivati, ali kad traži narodna sreća, zatajimo sami sebe. Doći će i mora da dogje sunce i pred naša vrata.

Na rad u narod, braćo i sestre! Hvatajmo se u složno kolo! Ne dajmo se ni za čas skrenuti sa svoga pravoga puta! Poštujmo svačije znanstveno uvjerenje; ništa nije lakše nego to. Različni putovi vode u Rim, a štovanja je vrijedan svaki putnik, koji pošteno misli.

Lako je za solidarnost među razumnim i čestitim ljudima.

Nije onaj prosvjetitelj jak i bolji, koji ostavlja prosvjetno polje, jer je posuto trnjem, pa silazi onamo, gdje je više materijalnih dobara, nego je jak i etički vredniji, koji se na tome polju bori kao duševni radnik i umjetnik, koji ima na nebu zvijezdu, štono ga vodi i kojoj se iznevjeriti ne može.

Na rad u narod!

Davorin Trstenjak.

ZAKON

dneva 11. srpnja 1908. krepostan za kraljevinu Dalmaciju, kojim se ukida zakon od 24. novembra 1880. (P. Z. L. br. 64.)

o zamjenam i nagradam za poučavanje preko propisanoga vremena učitelja pučkih javnih škola, a ureguju se pravni odnošaji i nadomjesnih učiteljskih snaga i nagragjivanje nastavnika koji poučavaju preko propisanog maksimalnog broja satova pouke u općim pučkim i gragjanskim školama.

Na prijedlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije, naregujem ovo:

Članak I.

Stavlja se van kreposti zakon od 24 novembra 1888. (P. Z. I kom. XVII. br. 64. god. 1880.) o zamjenam i nagradam za poučavanje preko propisanoga vremena učitelja pučkih javnih škola, a na mjesto istoga vrijedit će od sada unaprijed slijedeći propisi:

§. 1. Kad bi koja jednorazredna opća pučka škola poradi učitelja ili učiteljice imala da ostane zatvorena više od mjeseca dana, odredit će se za nju dopustom pokrajinske školske vlasti nadomjesna učiteljska snaga.

Ovo vrijedi i za slučaj, kad bi u kojoj višerazrednoj školi poradi nastavnika imao ostati zatvoren koji razred više od mjeseca dana.

§. 2. Za kraće vrijeme nema se odregjivati nadomjesnih učiteljskih snaga. Za pouku će se u tom slučaju nadoknaditi ili za doba glavnih praznika, ili poludnevnom poučavanjem, pa i spajanjem razreda.

§. 3. Ako je nadomjesna učiteljska snaga učiteljski kandidat (kandidatica) ili učitelj (učiteljica) a nije u aktivnoj službi ni u mirovini, odmjerivat će mu se nagrada, s obzirom na njegovo osposobljenje, po pokrajinskom zakonu od 24. decembra 1905. (P. Z. L. br. 6 ey 1906).

§. 4. Ako je nadomjesna učiteljska snaga u službi, pripada joj po zakonu nagrada (ako je učiteljski kandidat) ili joj pripadaju beriva, (ako je učitelj) što ih je dotle birala, a eventualno i veća, prama mjestu u kojemu vrši nadomjesnu službu.

§. 5. Umirovljeni učitelji pučkih škola, pozvati da nadomjesno služe u kojoj općoj pučkoj školi, primat će, dok budu poučavali, uz mirovinske pristojbine, nagradu na mjesec, u razmjeru od 50 kruna na školsku godinu za svaki sat pouke na nedjelju

§. 6. Ako nadomjesnik nema ispita osposobljenja ni zrelosti za opće pučke škole, primat će, dok bude poučavao nagradu na mjesec u razmjeru od 40 kruna na školsku godinu za svaki sat pouke na nedjelju.

§. 7. Ako je nadomjesni učitelj ili učiteljica u službi, a ima da se, radi namještaja, premjesti iz službenog svoga mjesta, imaju mu se namiriti putni troškovi po postojećim odredbam, a to za polazak u mjesto nadomjesne službe i za povratak u prijašnje njegovo mjesto.

I umirovljenim učiteljima i učiteljicama, pa i učiteljima i učiteljicama što nijesu u službi, imaju se namiriti putni troškovi, kad se radi zamjene moraju preseljivati iz mjesta u kojemu stanuju.

§. 8. Kad bi nadomjesnik bio učiteljski kandidat (kandidatica), dužan služiti u pokrajini radi uživanog stipendija, namirit će mu se putni troškovi samo kad bi zamjena imala da potraje manje od pet mjeseca.

Ovo vrijedi i za one osposobljene učitelje i učiteljice, koji su uživali odgojnu stipendiju, a po svojoj obavezi nijesu još islužili u pokrajini šest godina.

§. 9. Kad bi učiteljski kandidat (kandidatica), ili učitelj (učiteljica), pitao sam da mu se povjeri nadomjesna služba u kojoj općoj pučkoj školi, nemaju mu se namirivati putni troškovi.

§. 10. Kad bi nastavnik što je u službi, imao, po nalogu pokrajinske školske vlasti, da poučava ukupno ne više od pet sati na dan, i to po dana u svojoj

školi, a po dana u drugoj, najviše udaljenoj 5 km. od prve, davat će mu se za to stalna mjesečna nagrada u razmjeru od 30 kruna na mjesec.

U ovom slučaju nadomjesnik neće imati prava na odštetu putnih troškova.

§. 11. Eskurendo poučavanje i pouku u pomoćnim školama, nagrađivat će kao do sada pokrajinska školska vlast, uslijed prijedloga kotarskog školskog Vijeća.

§. 12. Nastavnici, koji, dopustom pokrajinske školske vlasti, poučavaju u općim pučkim školama preko propisanog maksimalnog broja satova pouke na nedjelju, primat će na mjesec nagradu u razmjeru od 50 kruna na školsku godinu za svaki sat nedeljne pouke preko maksima, ako imaju ispit osposobljenja, a od 40 K ako imaju samo ispit zrelosti za pučke škole.

§. 13. Nadomjesni učitelji i učiteljice u gragjanskim školama, što su osposobljeni za te škole, a nijesu u aktivnoj službi ni u mirovini, nagrađivati će se po prije navedenom pokrajinskomu zakonu 24. decembra 1905. (P. Z. L. br. 6. ex 1906).

§. 14. Učitelji osposobljeni, samo za opće pučke škole, koji nijesu ni u službi ni u mirovini, a nadomjesno služe u gragjanskim školama, nagrađivat će se po zadnjoj stavci §. 3. predpomenutoga zakona.

§. 15. Nadomjesni učitelji u gragjanskim školama, što u isto doba služe u općim pučkim školama, primat će za nadomjesnu službu uz redovita svoja beriva, uagradu u razmjeru od 80 kruna na školsku godinu za svaki nedjeljni sat pouke, ako su osposobljeni za gragjanske, a u razmjeru od 60 kruna ako su osposobljeni samo za opće pučke škole.

§. 16. Učiteljima i učiteljicama u gragjanskim školama što su u službi, a odregjeni su da nadomjesno služe u kojoj gragjanskoj školi, pripadaju beriva što su dotle birali, a eventualno i veća prema mjestu odregjenja.

§. 17. Umirovljeni učitelji, koji nadomjesno služe u kojoj gragjanskoj školi, primat će, dok budu poučavali, uz mirovinske pristojbine, nagradu u razmjeru od 60 kruna na školsku godinu za svaki sat pouke na nedjelju, ako osposobljeni za gragjanske škole, a u razmjeru od 50 kruna ako osposobljeni samo za opće pučke škole.

§. 18. Kad bi nadomjesnici, koji nisu učitelji ni u službi ni u mirovini, imali da poučavaju u gragjanskoj školi samo nekoliko satova na sedmicu, nagrađivat će se po § 15 prama njihovu osposobljenju.

§. 19. Ako su nadomjesni učitelji i učiteljice u gragjanskim školama, uzeti izvan mjesta u kojemu se škola nalazi, imaju im se namiriti putni troškovi, kako je ustanovljeno u § 7 ovoga zakona.

Propisi § 9 vrijedit će i za nadomjesnike u gragjanskim školama.

§. 20. Učitelji koji, dopustom pokrajinske školske vlasti, poučavaju u gragjanskim školama preko propisanog maksimalnog broja satova pouke na nedjelju, nagrađivat će se prama broju satova po propisim § 15 ovog zakona.

§. 21. Učiteljice, koje nadomjesno služe u pučkim školama, primat će 80% nagrada odregjenih za učitelje, dok će učiteljske kandidatice primati 90% nagrada odregjenih za učiteljske kandidate (izim slučaja predvigjena u § 10).

§. 22. Nadomjesnim učiteljima (učiteljicama), kojima je povjerena uprava opće pučke ili gragjanske škole, pripada kao nagrada službovina po § 6 zakona 24 prosinca 1906 (P. Z. L. br. 6 ex 1906). Oni nemaju prava ni na stan u naravi ni na pripadnu odštetu u novcu.

§. 23. Učiteljima (učiteljicama) što su u službi, kojima je nadomjesno povjerena uprava opće pučke ili gragjanske škole, pripada prije promenuta nagrada (§ 22), kada bi ta nadomjesna služba potrajala više od dva mjeseca zasebice.

U tom se slučaju može njima ustupiti i stan u naravi, ako on postoji; ali ni oni nemaju prava na pripadnu odštetu u novcu.

Članak II.

Ovaj zakon stupa u krepost danom njegova proglašenja.

Članak III.

Izvršenje ovog zakona povjereno je Mojemu Ministru za bogoštovlje i nastavu.

Ischl, 11 srpnja 1908.

Franjo Josip s. r.

Marchet s. r.

Pošto su mnoga gg. učitelji pitali nas za ovaj zakon, to, da im ugodimo, tiskamo ga po cijelo.

Uz posebne nastavne osnove.

Piše: P. Dabinović.

a) Vještinama u pisanju. Pri pisanju ne može se za pravo u višeodsječnim razredima učitelj baviti s onima što pišu, jer ga steže neposredna nastava s drugima, ali će isto, pa makar i sjedeći moći da svraća

svoje poglede na držanje tijela i pera. A čemu nije doskočio, dok su djeca pisala, doskočit će pri ispravljanju. Prokušani postupak u ovome evo je ovaj: Kad djeca pišu na pisankama pojedina slova ili riječi,

nikada ne valja da ispune mahom cijeli redak, nego njegovu lijevu polovinu; a kad pišu cijele rečenice, za svaku treba da propuste po jednu crtu. Vještija djeca u po sata mogu ovako napisati i po dvije stranice. Došavši pred učitelja na ispravak, djeca vide i upamte, gdje najviše krive, a tad na onim istim oblicima primjenjuju naputak. Za ovako ispravljanje mislit će tkogod, da se izgubi po dosta vremena, a nije tako, jer se napokon ne ispravi ni po cijelu stranicu pojedine pisanke. Dokona za to može biti i prije i poslije škole, a i preko nekih sati druge pouke n. pr. pjevanja ili gimnastike u razredu. — Kad se stranica pisanke ispuni, tad učitelj ocijeni pisanje i čistoću.

b) crtanju. Protivnici novog pokreta u crtanju pošprdnno ističu, da će do brza u pučke škole početi i vježbanje u slaganju pjesama i u skladanju napjeva, ali nama nije do sakrivanja neumjenja, te mi otvoreno velimo, da ga ne uvađamo naprosto stoga, što većina nastavnika još nema upute u tomu. Mi dakle ostajemo pri ovom crtanju, kojim se ruka vježba, a držimo se postepenosti. Najprvo počinjemo kraćim, pa duljim pravcima, a onda krivuljama. Po ovoj metodi ima mnoštvo uzoraka, a kako je naše crtanje uopće svedeno na geometrijsko, možemo reći da se najbolje služiti Eichlerovim, Spinnerovim i Studničkinim uzorcima. Nego ti uzorci neka ne budu za djecu, jer bi se držalo rgjavim postupkom, kad bi ih ona u ruke imala. Nastavnik dakle treba da svaki nacrt učini pred djecom na daski i da ga protumači, pa tek onda da podijeli crtanke i crtanje naredi. Pri novom potezu ili liku rastumačit će se sve što je potrebno i to će se onda porediti s poznatim, kazati u glavnim potezima i za tim vježbati. Za veće učenike bit će dobro, da im se daje nacрте obraditi iz manje dimensije u veću i obratno i iz jednoga položaja u drugi. Crtanje po diktovanju takogjer je je dobro, a i precrtavanje lakših predmeta može se preporučiti. Pod svaku stranicu crtanke treba ocijeniti rad i čistoću.

a) pjevanju. — Pjevanje kao nijedan predmet posve zavisi o učitelju. Ako on nema uha i grla, utamn su svi napuci! Nego su takovi učitelji rijetke iznimke, pa mi eto i ovaj predmet stavljamo u red ostalih lijepih vještina. Pjevaju se svjetovne i duhovne i crkvene popijevke, a postupa se ovako. Izabere se pjesma, te će se pjevati i obradi se kao obično štivo. Pošto je djeca nauče dobro na pamet i vječta su je lijepo recitovati, učitelj je cijelu otpjeva. Nakon toga pjeva se kitica po kitica (uz pratnju gudačice) zbornu ali posve tiho. Poslije toga pjevaju glasno bolji pjevači, a napokon svi dokle je potpuno nauče. Pri pjevanju pazi se da djeca stoje na nogama, da se ne previjaju i ne beče, da rukama ne zaklanjaju usta i ne zažimlju oči. Iza gimnastike i iza jela ne smije se pjevati. Medju satovima, te preko vježaba i radnja u vrtu i u rukama može se pjevati.

d) gimnastici. — Budući da mi nemamo posla

s djecom iz gradova, no onom sa sela i varoši, nama mora glavniya zadaća biti, da gimnastikom naviknemo djecu na pravilno i pristojno držanje i kretanje tijela. — Glavno sredstvo i ovoj vještini jest pokazivanje. Ne traži se, da učitelj čini vježbe, koje ne dolikuju njegovoj dobi i položaju, zato neka u tom upotrebljava vještije učenike. Što se pokaže, valja u kratko razjasniti, a onda, ako je to nešto teško izabrati vještije, a ako je lako, onda staviti sve da to izvršuju. Na tačnost u gimnastici treba gledati mnogo. — Lijepu stranu u gimnastici imaju igre. Svaki učitelj znati će tih djetinjih igara do mile volje, pa neka u njima upućuje djecu i za gimnastike i za odmora. Šetnje s djecom takogjer se preporučuju, jer se na tima sabiru spoznaje, koje trebaju ostaloj pouci.

e) ženskim ručnim radnjama. — Gragja, koju kanimo propisati u ovom predmetu, posve je praktična i laka. Na narodnu tehniku u njoj se ne osvrćemo, jer se ne možemo osvrćati, no zato na ovome mjestu naglasujemo, da se ona upotrebljava, gdje se nagje da je potrebno ukrasiti po koji komad, te se izragjuje. — Da pouka u ovom čim lakše poteče neka učiteljice upotrebljavaju dobro veće igle i krupniji materijal (drvenu iglu i špag), a na većim stupnjevima neka se crtanjem i uzorcima služe. — Djevojčicama vještijim, koje rade brzo, može se dopustiti da i koji — osnovom nepropisani — komad učine. Na tačnost i ovdje se gleda, ali ne toj za volju, da učiteljica teže izragjuje, počinje i svršuje. Samopouzdanje i ovdje se traži. Dalje se pri ručnim radnjama upućuju djevojčice na poznavanje robe, na njenu porabu, cijenu i ostalo što se na nju odnosi. Pri radnji ne će biti zgorega da se katkada zapjeva nešto.

f) težaštvu. — Proširenje prirodopisa i primjena fizike, zanago ja u težaštvu. Ovo bez onih ne biva racionalno, stoga se n težaštvu moraju voditi velika opažanja i ta onda razjašnjivati prirodopisom i fizikom. Bez školskog vrta, svako je teorizanje prosta danguba, ali kako danas skoro sve škole i vrt imaju, teorija se s praksom podupire uzajamno. Sve dakle radnje u vrtu objašnjuju se u školi razlaganjem učiteljevim ili čitanjem. Štiva za pravo u našoj čitanci nemamo do četiri, no može se učitelj poslužiti drugom prikladnom knjigom, poimence kojim koledarom, listom itd. Gdje je vrt poveći, mogu se u njem pojedine česti razdijeliti megju učenike, da tako s većim interesom oko njih rade i kašnje se što više zadovoljavaju postignutim uspjehom.

g) talijanskom jeziku. — Metodičari današnji drže najboljim načinom za predavanje tugjih jezika onaj, te se rabi i za vježbanje u materinskom, no kako do sada nemamo za to valjanih knjiga, ostat ćemo još pri starome. Na taj nadodat ćemo preporuku, da učitelj odmah u početku počne promicati medju djecu lake rečenice o najobičnijim predmetima, osobama i drugim pojavima. Kakva knjižica s kratkim člančićima, prikladnim za pametisanje, rado će se vidjeti u učiteljevim ru-

kama, jer će dobro poslužiti i pri diktovanju. Iza neke zalihe riječi, može se slobodno preći na štiva, pa ako će se i ta svake pete ili šeste vježbe u prevagjanju uzimati, opet je jedan slobodniji korak.

Upiti na ispitima osposobljenja.

Ispitno povjereništvo u Dubrovniku.

- (XI. 1902.) 1.) Glavnica od 800 K uložena je za $2\frac{1}{2}$ godine na $4\frac{1}{2}\%$, a druga je glavnica od 1350 K uložena za 3 godine i 4 mjeseca. Ove glavnice skupa i pripadnim dobitcima iznose 2429 K: na koliko je $\%$ uložena druga glavnica? (Riješiti izvedenjem obrazloživ u kratko postupak) 2.) Opseg osnovke valjkasta stupa od kamena iznosi 15·7 dm, a visina 2 m; koliko teži stup, ako 1 dm³ kamena teži 2·7 kg? 3.) Postupak za proračunavanje postotka po primjeru: Od 9650 naručenih opeka došle su 9264 cijele opeke, koliko se je $\%$ opeka razbilo?
- (V. 1903.) 1.) Netko kupi od neke robe 72 kg po 1 K, 50 kg po 1·20 K, 144 kg po 1·30 K, pa smiješa sve; koliko $\%$ iznosi dobitak, ako smjesu prodaje po 1·44 K? 2.) Od dva nazupčana kola, u kojima se zubići međusobno zahvaćaju, jedno ima 5 dm u promjeru i okreće se jedanput, dok se drugo okrene $2\frac{3}{5}$ puta; koja je dužina promjera ovog zadnjeg kola? 3.) Kako se ima u pučkoj školi obraditi dioba višeimenih brojeva?
- (XI. 1903.) 1.) Osoba A započne posao početkom godine s glavnicom od 8000 K, 3 mjeseca kasnije pridruži mu se osoba B su 4000 K, a 2 mjeseca zatim osoba C su 5000 K. Kako će podijeliti koncem godine dobitak od 2585 K, ako od dobitka ide osobi A za vogjenje posala nagrada od $3\frac{3}{5}\%$ cijelog dobitka? 2.) Kockava posuda sa stranicom dugom 2 dm puna je vode; koju će visinu zauzeti ta voda u valjkastoj posudi, ako opseg dna ove posude mjeri 5 dm? 3.) Postupak za napametno riješenje računa: $12\frac{1}{3} - 5\frac{3}{6}$ na srednjem stupnju pučke škole.
- (V. 1904.) 1.) Tri su osobe poduzele neki posao. Osoba je A dala 6000 K za 5 mjeseca, osoba B 10000 K za 9 mjeseca, a osoba C 15000 K za 8 mjeseca. Čisti dobitak poduzeća iznosi 3720 K. Koliko prima svaka osoba, ako su prije dale 5% dobitka u dobrotvorne svrhe? 2.) Promjer zdenca valjkasta oblika dug je 1 m 4dm; koliko je bl vode u zdencu ako je u njemu voda visoka $3\frac{1}{2}$ 3.) Ploština kružnog vijenca kao metodična jedinica.
- (XI. 1904.) 1. Neka glavnica uložena na $4\frac{1}{2}\%$ daje u $5\frac{5}{6}$ godine 252 K dobiti, a druga za 300 K veća daje u isto vrijeme 115·5 K više dobiti. Na koliko je $\%$ uložena ova druga glavnica? 2.) Ima se iskopati zdenac valjkasta oblika, dubok 12 m, a širok 2 m; koliko će se m³ zemlje iskopati i koliko će zapasti ta radnja ako se za svaki m³ iskopane zemlje plati 2·60 K? 3.) Na zgodnim pitanjima razviti postupak za zbrajanje višeimenovanih brojeva.
- (V. 1905.) 1.) Iz bačvice pune vina netko je istočio najprije $\frac{1}{4}$ njezina sadržaja, drugi put $\frac{1}{9}$ preostalog vina. Ostalo je prodao po 40 para litar i utjerao je za prodano vino 60·80 K; koliki je sadržaj bačvice? 2.) Neki je kamenar istesao kamen, koji ima oblik upravna četverostrana bridnjaka. Osnovka mu je četvorina sa stranicom dugom $1\frac{1}{2}$ m, a kamen je visok 8 dm. U sredini je okruglo probušen, a promjer toga otvora iznosi 36 cm. Koliko će se potrošiti za prijevoz toga kamena, ako je posebna težina kamena 2·7, a za prijevoz 1 metričnog kvintala plaća se 1·80 K? 3.) Metodički postupak za tumačenje ploštine inosmjernjaka u pučkoj školi. (Slijedi).

Nova osnova za gragjanske škole.

Dok se sa strane cijelog učiteljstva gragjanskih škola, sa strane svih misaonih i pravih ljubitelja napretka i prosvjete uporno tražilo i traži, da bi se gragjanske naše škole reformirale i povećale za jedan razred, davši im više karakter trgovačkih, odnosno

industrijalnih škola ili barem karakter niže realke. dotle — prelazeć preko svega toga — naredbom 15. srpnja 1907. br. 2368. ministarstva za bogoštovje i nastavu izlazi nova normalna nastavna osnova za muške gragjanske škole, koja i u suštini i u potankostima pri-

država status quo u našim građanskim školama. Nova osnova ne daje po ničemu ni slutiti, da se je kod njenog sastavljanja imala na umu toli potrebna reforma građanskih škola.

Dobili smo dakle još jednu lijepu papirnatu osnovu, a u pogled našeg pokrajinskog školstva ostali smo opet ondje, gdje bijasmo od godina i godina. — Dobili smo još jednu osnovu, ali samo za to, da se i s njom uvede kod nas njemački model, bez kojega kao da u školstvu ne može da bude sreće ni blagoslova.

Jest, nova osnova ne osvrće se ni najmanje na naše prilike. Ona je jednostavna kopija osnove za njemačke „Bürgerschulen“, a pošto su te škole za bečku gospodu u svemu i po svemu uzorne, zašto da osnova, koja za njih vrijedi, ne bude dobra i za Dalmaciju, i za hrvatske građanske škole?

A ipak, svaki, koji iole pozna zahtijeve ne samo moderne, već i najstarije pedagogike, taj će razumjeti, da između naroda i naroda ima toliko tih osebina, na koje mora da računa ne samo elementarni, već i i daljnji uzgoj i pouka. Kalup za njemačku glavu ne može da pristane na našu hrvatsku, jer ima među njima razlike. A što nam iz Beča hoće da glavu silom nategnu na njemački kalup, to je koliko smiješno, toliko zazorno.

Nijedna naša školska vlast, nijedna naša učiteljska konferencija nije saslušana prije izdanja ove nove normalne osnove. Kao kakav ferman dolazi ona k nama. Nema tu prigovora, valja je provesti, — valja je progutati, — jer je njemačko maslo.

Broj satova nedjelne pouke po ovoj novoj osnovi dosiže na I. razred na 29, a za II. i III. nč 30. Ovo je dakako bez drugih jezika osim nastavnoga. Prama tome uzme li se, da je i za školu maksimalni broj nedjelnih satova 30, iz građanskih naših škola moralo bi po novoj osnovi sasvim otpasti učenje drugih jezika. Do sada je talijanski jezik u građanskim školama bio obvezan, a njemački slobodan predmet, pa su oba ta predmeta broj nedjelnih sati s naukom vjere dosizao je do 31. — Kako da se sada poučavaju ti predmeti s tolikim brojem nedjelnih satova, što ih propisuje nova osnova? Mora se očito ostati kod toga, da i sama osnova isključuje učenje tih jezika, jer ne samo što ih nema među naukovnim predmetima, ali nema za njih ni poglavlja naukovne gragje.

Kako će se u ovom pitanju držati nastavnici naših građanskih škola, ne znamo, kao što sigurno ne znaju

ni oni sami, jer teško da je i sama pokrajinska školska vlast mogla da izdade kakvih normalija oko nove osnove, koja se tako teško, tek usilno može da prilagodi našim prilikama.

Kad bismo pak htjeli govoriti o samoj u osnovi nanizanoj učevnoj gragji, prekoračili bismo odmjereni prostor jednog novinarskog članka, a nije to ni naš zadatak, jer se nadamo, da će osnovu s tog pogleda prorešetati kakav stručni naš list, a uvjereni smo, da će imat mnogo toga da opazi.

Mi ćemo samo letimice koju prigovoriti. Kod nastavnog jezika nije naglašeno, koliko bi trebalo, učenje povjesti naše književnosti. Slovnčko je gradivo prilično manjkavo. Kod zemljopisa i povjesti vidimo preporuku: s osobitim obzirom na domovinu i njezin ustav. Svak vidi, da bi se po ovome imala u našim gragj. školama prikazivati Austro-Ugarska domovinom. Takovo poimanje domovine mogu imati oni u Beču, ali mi Hrvati znamo samo to, da nam je domovina Hrvatska, da nam se ta domovini nalazi u habsburškoj monarhiji. — Kod kaligrafije ima ova primjedba: „U građanskim školama, u kojima njemački jezik nije nastavni, učiti će se uz latinsko i njemačko kursivno pismo; a u onim školama, u kojima treba učiti drugo pismo što odgovara nastavnom jeziku, imaju se uz to izvadjeti vježbe i u latinskom i njemačkom kursivnom pismu“. Zar ne da je ova primjetba krasna, baš klasična kad se aplicira na naše građanske škole. Evo još jednog dokaza, kako nam je narinut samo njemački kalup.

Kod gragje povjesti ima primjetba, da se učenicima podade po štogod iz pučkog gospodarstva. — Kako je pučko gospodarstvo došlo skupa s povješću, to ne znamo.

Ne znamo, jesu li naši nastavnici pri gragj. školama počeli već poučavati po ovoj novoj normalnoj osnovi. Ako jesu, bilo bi dobro čuti glas kojega od njih, da nam kaže, je li sad bolje ili gore udešena pouka u našim građanskim školama.

Žao nam je, da je još prilično daleko do prvih učiteljskih konferencija. Netom se ove sastanu nadat se je, da će uzet u pretres i ovu novu osnovu, dapače da će to zatražiti ista pokraj. školska vlast, e da se ta osnova po našim učiteljima u koliko je moguće preuredi, popravi, da bude lih za naše škole, a ne prosta importacija, koju moramo, jer je njemačka, strogo čuvati i opsluživati.

(Iz „Hrvatske Riječi“)

Grafologija.

Piše: Tomo Kosović.

(Nastavak).

Recimo pravo, moda je zavladała sada da pišu hoće pripisati da je krasno, možemo li kazati da ga razne plakate pismom „a secession“, pa i ako mu se se lako i milo čita? A kružno pismo, je li ono uvijek

čitljivo? Onda pučkoj školi ima bit svrha, da nauči svoje učenike pisati onako, kako će svak moći lako i brzo čitat tugji rukopis. Razgovjetnost i čitljivost pisma mogu djeca pribavit razboritom poukom o pojedinim crtama, kovrčicama i spojnih poteza. Nasljedovanje učenika nije dovoljno, ako ih nastavnik prije nije priučio da motre lijepe oblike, da ih prisposobljavaju, pa da pokušaju sami izvesti. Najpodesniji način podavanja bio bi slijedeći:

Kad se u novom satu za krasopis misli proći na novu vježbu (ili skup slova) učitelj zavede razgovor sa djecom o onom pismu (slovu) što se je odlučilo uzeti. Iz zidne krasopisne ploče, ili iz slova od učitelja napravljena na crnoj ploči, tumače se potanko pojedini potezi. Stvarno se analizuju i drugotni potezi u istomu slovu, tako da svaki oblik crte bude potpuno shvaćen od učenika. Kušaju učiniti poteze napose, odijeljeno od slova. Ovdje odmah prisposobljavaju megjusobne poteze. Ako je poučavanje izvedeno u svrhu da se popravi općenitu pogrešku u razredu, onda se ima još i veću prigodu da se usporede mane sa pravilnim oblikom. Skupna pisanka i sve ostale učeničke pismene radnje pružaju učitelju gradivo za opažanje raznih mana u krasopisu, pa će na temelju ovih udesit učitelj svoje djelovanje.

Kad je djeci jasan oblik i smjer pojedine crte, može se proći na sastavljanje cjelokupnog slova (riječi ili rečenice), Ali iskustvo nas je već poučilo da niti uz dobru analizu, pa ni sa pametnom sintezom nijesu još napisali ono slovo kako smo ga željeli vidjeti. Manjka vježbanja. Dakako, djeca su pučke škole još fizično i moralno slaba: oko im nije priviknuto na prave oklike i veličine, a gibanje ruke neizvježbano. Stoga i kad bi dijete htjelo učiniti slično slovo ne uspije, pa mu izagju potezi u nerazmjeru ili izvan svake simetrije. Dakle iza motrenja i razumjevanja nastaje velika potreba vježbanja, što često u školama ne dopuštaju ostale nauke. Kod tumačenja slova, držim da je najbolje da se sve škole i svi učitelji (iste višerazredne škole) drže jednoličnih naziva za pojedine poteze, a kao najumjesnije cijenim da su oni po rukovogju V. Danila, kao n. pr. pri dnu savijena, zaobljena, zarezana, na donje (gonje) oko, dvo-obli, okrugli, izbočeni, spruženi potez i t. d. Kad bi se ovi isti nazivi upotrebljavali u svim tečajima, sva bi djeca odmah shvatila za popravka u čemu su pogriješila. Za vježbanje u protumačenoj već metod. jedinici, ne držim da je bez male koristi postupak nazvan „La Martinière“, za koji nam posuipak dobro dolaze zajednički nazivi prije spomenuti. (Slijedi)

Pedagoške bilješke.

Zabilježio: Miho Murat-Krivodol.

Italija.

U nedjelju dneva 25. listopada, u prisutnosti velikog broja gradskih oblasti i mnoštva gragjanstva, svečano se je otvorila obnovljena stolica zavoda za srednju naobrazbu „Galileo Galilei“ u Rimu. Ustanovljena je namjerom da se suprostavi privatnim srednjoškolskim zavodima, koji su u rukama katolika. U zavodu će se poučavati svi predmeti, koji se poučavaju u svim vrstama srednjih škola. Biti će isključivo laičan t. j. bez pouke nauka vjere, poput srednjih državnih škola. Pedagoški liberalni talijanski krugovi polažu u nj velikih nada, uvjereni, da će u istome provesti svoj pedagoški ideal, koji je po njihovomu mnijenju već iznio mnogo pobjeda u teoriji, ali nije pokazao nikakvu uspješnu djelatnost u praksi.

Francuzka.

Kazalište za djecu. Pariška smotra Fémina potakla je ideju o utemeljenju jednog kazališta, u kojem bi se prikazivale isključivo komedije i male uzgojne drame za djecu. Predsjednik je organizatornog odbora gdja. Catulle-Mendés.

Broj učenika u pojedinim godišnjim tečajevima. Po jednoj se najnovijoj statistici razabire, da u Francuskoj imade 12.389 škola sa manje

od 20 učenika u pojedinim god. teč., 7456 razreda sa više od 50 učenika, a samo 201 raz. sa više od 80 učenika.

Sretnih li francuskih učitelja! A kod nas?

Engleska.

Škola za nerazvijene. Londonski „County Council“ odlučio je da pretvori jednu svoju školu, i to baš onu koja se nalazi u Saffron Hillu, u uzgajalište za nerazvijene, ili kako ih oni nazivlju „mentally deficient“, ograničujući se na minimum učenja iz knjiga, dajući prvo mjesto ručnom radu i poučavanju u industriji.

Viši uzgoj žena u znanosti i domaćoj ekonomiji. Londonski „King's College Committee“ objelodanio je izvadak iz programa o posebnim tečajevima od njega ustanovljenim, e da daje ženama neku višu kulturu u svem onom, što može interesirati dobru domaćicu, majku, upraviteljicu bolnica, asila i gostionica. Tečaji traju tri godine i obuhvaćaju tri obvezana predmeta: kemiju, higijenu i ekonomiju.

Za tim obстоje slobodni tečajevi o bateriologiji i učenje na mikroskopu, fizika, psihologija, etika i biologija, te praktična poučavanja o kuhinji i sustavi ugladenosti za djevojčice, koje nemaju dovoljnih pojmova, e da mogu polaziti znanstvene tečaje. Praksa

će pokazati hoće li biti potrebito modificirati program; ali je svakako ideja od zamašne važnosti po englesku ženu.

Indijanska osnovna škola. Po jednoj statistici podastroj londonskom parlamentu proizlazi da 98 na 1000 muških a samo 9 na 1000 ženskih znadu čitati. Nije se čuditi, ako se uvaži, da engleska vlada za svako dijete dok pouka traje troši jedan penny i po, što je po prilici naših 15 para.

Savezne države.

Novi zakon o uzgoju nareguje da svaki grad u državi mora posjedovati barem po jednu industrijalnu i jednu trgovačku školu, koje će polaziti dječaci što su navršili 14-tu godinu života. U tu se svrhu ustrojili u svakom gradu odbori od pet članova pripadajući trgovačkom i industrialnom staležu u dotičnom mjestu. Utemeljena je takogjer jedna osobita glavica za utemeljenje i uzdržavanje pomenutih škola.

Njemačka.

Fridrik Paulsen. Izvrstan spisatelj i profesor

na berlinskom sveučilištu preminuo je nakon samih osam dana bolovanja. God. 1895. postao je redovitim profesorom filozofije, pedagogije na pomenutom sveučilištu. Njegova su djela mnogo čitana i jako cijenjena. Prvu je važniju radnju objelodanio 1875. A kao pedagoga upoznali smo ga njegovom jako učenom raspravom: „Povjest klasičnog uzgoja u njemačkim školama i sveučilištima od konca srednjega vijeka do naših dana (1885. 2° izd. 1895.) Najveću je slavu stekao sa svojim djelom: „Uvod u filozofiju“, koja je doživjela 16° izdanje. Spomena su mu vrijedne i omanje raspravice: „Emanuel Kant, njegov život i nauka“. (1907). Njemačka kultura u svom historičkom razvoju (1905.) itd.

Bio je takogje i filozof borac u djelu: „Opreka klerikalizma i naturalizma“ snažno je branio stanovište Fechnerovo, dok se u njegovim djelima opaža utjecaj Kanta, Schopenhauera i Spinoze. Slovio je kao uspješan uzgojitelj, a predavanja su mu bila jako polazena. Volili su ga i njemački najslobodoumniji krugovi.

V j e s n i k.

† **Silvije Str. Kranjčević.** Genij našeg hrvatskog naroda i opet je zaplakao nad svježim grobom bogoduha pjesnika, velikog našega lirika Silvija S. Kranjčevića, koji je preminuo u Sarajevu, dne 29. prošlog mjeseca. Shrvala ga teška bolest prerano, a da nije sebi ostavio dostojnog zamjenika.

Rodio se god. 1865. u kamenom Senju, te je učiteljevao na preparandiji u Sarajevu, gdje je i bio glavnim suradnikom „Nade“. Njegove su pjesme kitile stupce svih naših beletrističkih listova. Bio je posve individualan i moderan pjesnik dubokih misli i žarkog poleta, a njegove se pjesme prevodile u sve slavenske književnosti osobito u češku.

Sa 25. god. književničkog rada ugasila se sjajna zvijezda, koja se je bližala zenitu našeg literarnog nebišta. O Kranjčeviću bit će još govora u „Učitelj. Glasu“.

Učitelji zastupnici. Od 19 zastupnika za istarski sabor dodijeljenih po novoj reformi hrvatsko-slovenskoj stranci u Istri, izabrana su i dva učitelja: August Rajčić, upravitelj škole u Opatiji i Josip Valentić, učitelj u sv. Antonu. Kod nas na žalost izmegju 41 jedva jedan, a i taj jer su ga političke prilike, a ne stalež izabrale. Nu ob ovom ćemo se pozabaviti u svoje vrieme. Sami smo krivi. Treba zabilježiti, da je tog jedinog g. Matutulinu, kandidovala stranka prava.

Fizika u osnovnoj školi; metodički priredio Adam Pejić. Cijena K 1.60.

Najznamenitije životinje. Još svježja ispod tiska prispjela mi je dobrotom prijatelja A. Pejića, ova baš lijepa i zanimiva knjiga, u kojoj je on sa sudrugom G. M. Racom po biološkoj metodi opisao preko 136 što domaćih što stranih životinja.

Biološka je metoda jedna izmegj najzgodnijih, osobito za pouku prirodopisa, pa i u našim čitankama,

kao što i u onim za bosanske škole, obragjena su prirodopisna štiva po toj metodi, a i uvodi mnogih opisa u knjizi Pejića i Race istovjetni su sa onim u tim čitankama (n. p. Medvjed, Goveče, Kukavica, Golub, Gušter, Zmije, Morski pas i t. d.). Inače je opis po toj metodi izveden vrlo zgodan i uputan, jer je naravan i skroz pregledan i potpun.

Knjiga je vrlo zanimiva i korisna, pa ju je zemaljska Vlada za Bosnu i Hercegovinu preporučila kao nagradnu knjigu, zgodnu i za škol. knjižnice.

Pošto smo mi učitelji pučkih škola kadgod na mukama, da izaberemo zgodno štivo kao što će i nastavnici prirodopisa na gragjanskim školama biti za tu istu svrhu, često puta, i na stotini muka, to bi se ovom novom knjigom mogao zbilja olakotiti trud i doprinijeti znatne koristi, kad bi se pripuštala na uporabu i u našim gragjanskim školama.

Nastavnici tih škola imali bi dobro stvar proučiti, a dotle neka je ovo lijepo i prikladno djelo preporučeno našem učiteljstvu u opće, koje ga može kod pisca škol. upravitelja Adama Pejića u Sarajevu i na latinici i na ćirilici za cijenu od K 2.50 dobiti.

V. Dorbić.

Oglas. Knjžara Sjemeništa u Splitu, izdala je blokove za prostoručno crtanje po novoj slobodnoj metodi.

Svaki blok imade 12 listova harsije za crtanje i omot uz cijenu od K — 20 heiera.

Pastela (olovke za crtanje) 12 u kutiji po K — 20 helera. Gosp. učitelji dobivaju 10% popusta za naručbe franko, inače poduzećem.

Uzorci šalju se svakome franko i badava. Naručbe prima Knjžara Sjemeništa — Split.